

บทที่ 2

โรงเรือนและอุปกรณ์เลี้ยงไก่พื้นเมือง

เพื่อเป็นการป้องกันและลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคระบาดต่าง ๆ และเพื่อเพิ่มผลผลิตของไก่พื้นเมืองให้สูงขึ้นและมีสุขภาพดี ทนทานต่อโรค รวมถึงให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงการจัดการที่ถูกต้อง กรมปศุสัตว์ได้จัดทำโครงการพัฒนาปรับปรุงแบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองโดยเกษตรกรต้องทำเล้าหรือโรงเรือนให้อยู่ห่างจากบ้านพักอาศัยของตนเองและเพื่อนบ้านพอสมควร มีพื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ปีกเป็นสัดส่วน เพียงพอ และเหมาะสมกับจำนวนสัตว์ปีก ทำโรงเรือนแบบง่าย ๆ และค่าใช้จ่ายไม่แพง หลังคาและผนังทำจากวัสดุในท้องถิ่นที่ทนทาน สำหรับกันแดด กันฝน มีมุ้งเขียวกันยุงในตอนกลางคืน รวมทั้งใช้ตาข่ายกันเป็นแนวรั้วรอบพื้นที่เลี้ยงไก่ สำหรับให้ไก่เดินหากินได้ มีอ่างน้ำยาฆ่าเชื้อโรคตรงบริเวณประตูทางเข้า-ออก สำหรับจุ่มเท้า เพื่อฆ่าเชื้อโรคก่อนเข้าและออกจากพื้นที่เลี้ยงไก่

ทั้งยังมีการกำหนดเกณฑ์การเลี้ยงไก่พื้นเมืองแบบปล่อยอิสระ (Free-range) ที่ให้ไก่สามารถแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติได้ ซึ่งแตกต่างจากการเลี้ยงไก่เนื้อ และไก่ไข่เชิงพาณิชย์ อาทิ มีพื้นที่เลี้ยงปล่อยอิสระภายนอกโรงเรือนอย่างเพียงพอ ให้ไก่มีความเป็นอยู่ตามธรรมชาติ และมีต้นไม้หรือร่มเงาเพื่อให้ไก่ได้พักผ่อน นอกจากนั้น ต้องมีพื้นที่ที่มีหญ้าหรือพืชที่เป็นอาหารให้ไก่จิกกิน อย่างน้อยร้อยละ 40 ของพื้นที่ โดยพืชดังกล่าวต้องมีการหมุนเวียนหรือพักแปลง กรณีหญ้าหรือพืชที่เป็นอาหารไก่ไม่เพียงพอต้องมีการเสริมหญ้าหรือพืชจากภายนอก และยังมีข้อกำหนดอีกด้วยว่า ไก่ต้องถูกปล่อยเลี้ยงภายนอกโรงเรือนไม่น้อยกว่าวันละ 8 ชั่วโมง เป็นต้น ทั้งนี้ให้ครอบคลุมทั้งไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ทุกสายพันธุ์และไก่พื้นเมืองลูกผสม

รูปแบบของการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองแบบดั้งเดิม มี 3 รูปแบบ (ปราโมทย์, 2543) คือ

1. เลี้ยงแบบปล่อยลาน เป็นรูปแบบที่นิยมทำกันเป็นส่วนใหญ่ แต่เลี้ยงไม่ได้จำนวนมากนัก เกษตรกรอาจมีเล้าเล็ก ๆ ให้ไก่ออนกลางคืนหรือไม่มีเลยก็ได้
2. เลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย เป็นการเลี้ยงที่ผู้เลี้ยงมีบริเวณกว้าง มีรั้วหรือคอกล้อมไก่ไว้ ปล่อยให้ไก่ออกหากินในเวลากลางวัน
3. เลี้ยงแบบขังคอก เป็นการเลี้ยงเชิงการค้า ใช้สายพันธุ์ไก่พื้นเมืองที่โตเร็ว ให้อาหารไก่ในเล้าพื้นคอกปูด้วยแกลบหรือขี้เลื่อย

เมื่อข้อกำหนดเรื่องการเลี้ยงไก่พื้นเมืองรูปแบบใหม่ของกรมปศุสัตว์ถูกประกาศใช้ ในอนาคต การเลี้ยงไก่พื้นเมืองก็คงจะเหลือเพียงรูปแบบกึ่งขังกึ่งปล่อยเพียงแบบเดียว ส่วนรูปแบบการเลี้ยงแบบขังคอกก็คงเป็นรูปแบบของฟาร์มพ่อแม่พันธุ์ ซึ่งเลี้ยงเป็นการเลี้ยงแบบประณีตและเบาบาง การเลี้ยงไก่แบบปล่อย

ลานโดยอิสระ กลางคืนนอนตามต้นไม้ ก็คงต้องเลิกไป เพราะไก่ที่เลี้ยงแบบนี้ นอกจากเจริญเติบโตช้า แล้วยังติดโรคได้ง่าย และยังเป็นต้นเหตุของการแพร่โรคใช้หัวคนกลุ่มคนอื่นอีกด้วย

การเลือกสถานที่เลี้ยงไก่พื้นเมือง

สถานที่เลี้ยงไก่พื้นเมือง นับเป็นปัจจัยที่บ่งบอกความสำเร็จของการเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองควรให้ความสำคัญ ในการเลือกสถานที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองควรพิจารณา (อรรวรรณ, 2547) ดังนี้

1. ควรเป็นที่เนินและเป็นที่ระบายน้ำได้ดี เพราะเมื่อถึงฤดูฝนเวลาฝนตกลงมาน้ำจะได้ไม่ท่วม หากบริเวณใกล้เคียงกันเป็นที่น้ำก็จะดีมาก เนื่องจากเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าว ข้าวที่ตกหล่นจะเป็นอาหารของไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงอยู่

2. ใกล้แหล่งน้ำจืด การเลี้ยงไก่พื้นเมืองจำเป็นต้องมีน้ำจืดที่สะอาดให้กินตลอดเวลา จะช่วยให้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ถ้าไก่พื้นเมืองขาดน้ำแล้วการเจริญเติบโตของไก่พื้นเมืองอาจลดลงได้

3. สถานที่ที่จะเลี้ยงไก่พื้นเมืองนั้น ไม่ควรเป็นที่ที่เคยมีโรคระบาดมาก่อน

4. ควรอยู่ห่างจากแหล่งชุมชนพอสมควร ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้กลิ่นและเสียงไปรบกวนหรือไปทำความรำคาญให้กับชาวบ้านใกล้เคียง

5. อยู่ใกล้เส้นทางคมนาคม เพื่อเป็นการประหยัดค่าขนส่ง ไม่ว่าจะเป็นการขนอาหาร วัสดุในการเลี้ยงเข้ามา หรือขนไก่พื้นเมืองออกไปจำหน่าย ต้องทำได้ง่ายและสะดวก

6. บริเวณที่เลี้ยงไก่พื้นเมือง ควรมีต้นไม้เพื่อบังแสงแดดในตอนกลางวันหรือตอนบ่าย จะช่วยให้สถานที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองมีความร่มเย็น ทำให้ไก่พื้นเมืองไม่เครียดเกินไป การเจริญเติบโตของไก่พื้นเมืองก็เป็นไปตามปกติ

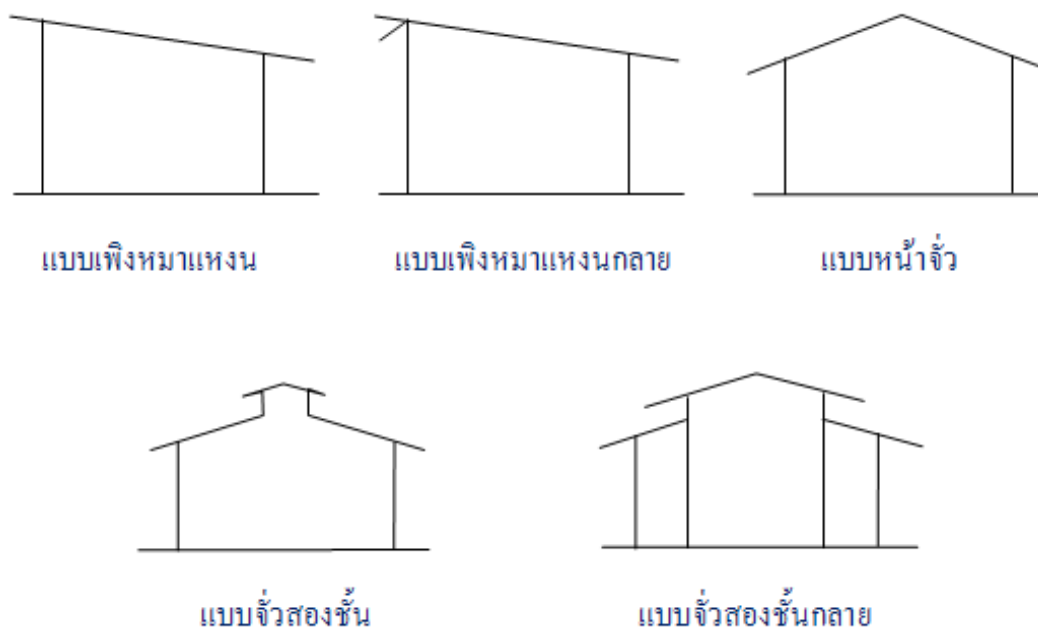
7. จะต้องไม่ไกลจากบ้านพักของผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองมากเกินไปนักทั้งนี้เพื่อสะดวกในการดูแล

8. บริเวณที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองควรอยู่ในที่ที่ปลอดภัยจากขโมยและสัตว์ร้ายต่าง ๆ เช่น งู พังพอน และสุนัขด้วย

ลักษณะของโรงเรือนไก่พื้นเมือง

โรงเรือนการเลี้ยงไก่พื้นเมืองนั้น ไม่มีรูปแบบที่ตายตัวแน่นอน โรงเรือนอาจจะทำเป็นเพิงหมาแหงนกลาย แบบหน้าจั่วและอื่น ๆ (ภาพที่ 2.1) เพื่อให้ไก่พื้นเมืองได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัยหลบแดดร้อน ออกไข่ผสมพันธุ์เดินหากิน การที่จะเลือกโรงเรือนแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับรูปแบบและวัตถุประสงค์ของการเลี้ยง วัตถุประสงค์ ต้นทุน ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่ในชนบทจะเลี้ยงไก่พื้นเมืองในบริเวณบ้านและทำโรงเรือนไว้ใต้ถุนบ้าน หรือใต้ยุงฉาง (ภาพที่ 2.2-2.3) การเลี้ยงไก่พื้นเมืองแบบนี้จะหวังผลแน่นอนไม่ได้

ไถ่พื้นเมืองบางรุ่นรอดตายมาก บางรุ่นอาจตายหมด มีจำนวนน้อยรายมากที่ทำโรงเรียนแยกต่างหากจากบริเวณบ้านพัก (ภาพที่ 2.4)

ภาพที่ 2.1 แบบของโรงเรียนไถ่พื้นเมือง
ที่มา: จิมคูต้อทคอม (ม.ป.ป.)

ภาพที่ 2.2 การเลี้ยงไถ่บริเวณบ้าน
ที่มา: โอเคนชั้นต้อทเน็ต (2558)

ภาพที่ 2.3 การเลี้ยงไก่ได้ยุ่งฉางหรือใต้ถุนบ้าน
ที่มา: มังคุดครีเอทีฟคือทคอม (2557)

ภาพที่ 2.4 การเลี้ยงไก่แยกออกจากบ้านอาศัย
ที่มา: มนัส ชุมทอง (2555)

โรงเรือนไก่พื้นเมืองมีความสำคัญมาก สภาพของโรงเรือนไก่พื้นเมืองที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. สามารถป้องกันแดดกันฝนได้ดี และมีพื้นที่ให้ไก่พื้นเมืองอยู่อย่างแออัด ขนาดโรงเรือนไก่พื้นเมืองกว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร สูง 1 เมตร จะใช้เลี้ยงไก่พื้นเมืองขนาดใหญ่ได้ประมาณ 6-8 ตัว ถ้ามีขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 4 เมตร สูง 2 เมตร ก็จะใช้เลี้ยงไก่พื้นเมืองขนาดใหญ่ได้ประมาณ 30-40 ตัว
2. ภายในโรงเรือนควรโปร่ง ไม่อับทึบ ไม่ชื้น และระบายอากาศดีแต่ไม่ถึงกับมีลมโกรก ด้านที่ฝนสาดหรือแดดส่องมาก ๆ ควรมีผ้าใบ กระจง ฝาแฝก หรือเสื่อเก่า ๆ ห้อยทิ้งไว้ โดยเฉพาะตรงมุมที่วางรังไข่
3. การสร้างโรงเรือนแบบประหยัด ใช้สิ่งก่อสร้างที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ฝาแฝก หล้าคา ตะปู ลวดผูก ลวดตาข่าย ถ้าผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองมีเงินทุน อาจใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นเสาและเป็นโครงหลังคา ถ้าเป็นโรงเรือนขนาดใหญ่ รักษาความสะดวกง่าย ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคได้ทั่วถึง
4. พื้นโรงเรือนไก่พื้นเมืองอาจจะปูด้วยแกลบ ขี้เลื่อย หรือฟางแห้งหนาอย่างน้อยประมาณ 4 เซนติเมตร และควรเปลี่ยนวัสดุรองพื้นโรงเรือนไก่พื้นเมืองทุก ๆ 3 เดือน เมื่อสังเกตเห็นว่าวัสดุรองพื้นดูดซับความชื้นได้ไม่ดีโดยนำไปทำประโยชน์ในรูปของปุ๋ยหรือนำไปใช้เป็นส่วนประกอบของปุ๋ยหมักได้
5. ป้องกันศัตรูต่าง ๆ ได้ดี เช่น สุนัข แมว นก และหนู
6. ห่างจากที่พักรวมควรร สะดวกต่อการเข้าปฏิบัติงานดูแลไก่พื้นเมือง มีที่ให้อาหารและน้ำ

วัสดุอุปกรณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

หลังจากที่ผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองสร้างโรงเรือนแล้ว ส่วนประกอบอย่างอื่นที่ขาดไม่ได้ คือ อุปกรณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง อุปกรณ์ที่จำเป็นมีดังนี้

1. ภาชนะใส่อาหาร ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่จะให้อาหารไก่พื้นเมืองโดยวิธีการโปรยหว่านลงบนลานหรือพื้นดิน แล้วปล่อยให้ไก่พื้นเมืองจิกกินเอง ทำให้ไก่พื้นเมืองตัวเล็ก ๆ ได้รับอาหารไม่ค่อยเพียงพอเพราะไก่พื้นเมืองที่ใหญ่กว่าจะแย่งจิกกินเสียจนหมดก่อน ดังนั้น ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองควรแยกไก่พื้นเมืองตัวใหญ่และตัวเล็กออกจากกัน จัดภาชนะใส่อาหารให้ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้อาหารหกเรียกราดตัวไก่พื้นเมือง ไก่พื้นเมืองเองก็ปลอดภัยจากเชื้อโรคต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นดิน ภาชนะใส่อาหารไก่พื้นเมืองในชนบทควรเลือกใช้อุปกรณ์ราคาถูกจากวัสดุในท้องถิ่นที่หาง่ายทนทานรักษาความสะดวกได้ง่าย เช่น กระบอกไม้ไผ่ผ่าซีก หรือยางรถยนต์ผ่าซีกก็ได้ (ภาพที่ 2.5) แต่ถ้ามีเงินทุนมากหน่อยก็อาจซื้อที่ให้อาหารไก่แบบแขวนถังกลมที่นิยมกัน (ภาพที่ 2.6) สำหรับภาชนะใส่อาหารเลี้ยงลูกไก่พื้นเมืองในระยะแรก ๆ ควรใช้ถาดหรือภาชนะตื้น ๆ และให้เพียงพอกับจำนวนไก่พื้นเมืองที่เลี้ยง เพราะตามธรรมชาติแล้ว ไก่พื้นเมืองจะกินอาหารพร้อม ๆ กัน (อรวรรณ, 2574)

ภาพที่ 2.5 รังอาหารทำด้วยล้อยางรถยนต์

ที่มา: ผู้จัดการออนไลน์ (2554)

ภาพที่ 2.6 ถังอาหารไก่

ที่มา: คู่มือคือทซีโอคือทซีเฮ้ช (2558)

2. ภาชนะใส่น้ำ ควรจัดหามาให้ไก่พื้นเมืองได้กินน้ำตลอดเวลาภาชนะใส่น้ำนี้อาจใช้ไม้ไผ่ผ่าซีก ถ้วย จาน อ่างดิน (ภาพที่ 2.7) หรือจะซื้อกระดิกน้ำไก่แบบสำเร็จรูปจากร้านจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีจำหน่ายอยู่ทั่วไปก็ได้ (อรวรรณ, 2574) (ภาพที่ 2.8)

ภาพที่ 2.7 รางน้ำทำด้วยล้อยางรถยนต์
ที่มา: รักบ้านเกิดดอทคอม (2555)

ภาพที่ 2.8 กระดิกน้ำไก่
ที่มา: ซีรีส์อาหารสัตว์ (2559)

3. รังไข่ รังไข่เป็นสิ่งจำเป็นและต้องมีให้ครบตามจำนวนแม่ไก่พื้นเมืองหรือมีให้มากกว่าจำนวนไก่ได้ก็ยิ่งดี มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาแม่ไก่พื้นเมืองแย่งรังไข่กัน ขนาดของรังไข่ควรกว้าง 1 ฟุต ยาว 1 ฟุต สูง 8 นิ้ว แล้วใช้ฟางหญ้าแห้งรองเพื่อป้องกันไข่แตก รังไข่ที่ใช้กันอยู่ทั่ว ๆ ไป อาจจะใช้ขี้เถ้า ปุ๋ยคอก หรือ ตะกร้าเก่า ๆ (ภาพที่ 2.9) ไปวางไว้ให้ไก่พื้นเมืองไข่ก็ได้ ที่สำคัญที่ตั้งของรังไข่ควรอยู่ในตำแหน่งที่สูง ไม่ควรวางรังไข่บนพื้นดินเหมือนไก่ไข่ และควรอยู่ในมุมหรือตำแหน่งที่มีคซิด ไม่ถูกแดดและฝน มิฉะนั้นไข่ไก่จะเน่าเสีย ฟักไม่ออกเป็นตัวก็ได้ เมื่อมีการฟักไข่ไปครอกหนึ่ง ควรเปลี่ยนวัสดุรองไข่เสียทีหนึ่ง

ภาพที่ 2.9 รังไข่

ที่มา: เลี้ยงสัตว์ดอกคอม (2555)

4. คอนนอน ตามธรรมชาติไก่พื้นเมืองจะไม่นอนบนพื้นดิน แต่ชอบนอนบนต้นไม้ หรือคอนไม้ (ภาพที่ 2.10) ดังนั้น การสร้างโรงเรือนเลี้ยงไก่พื้นเมืองควรมีคอนนอนให้ไก่พื้นเมืองไว้มุมใดมุมหนึ่งได้ พักผ่อนในเวลากลางคืน ข้อสำคัญไม่ควรสร้างให้แคบจนเกินไป เพราะจะทำให้ไก่พื้นเมืองนอนแออัด หรือแย่งชิงที่นอนกันได้ และไม้ที่ใช้ควรเป็นไม้กลมไม่ใช่ไม้เหลี่ยมเพราะเหลี่ยมไม้อาจทำให้กล้ามเนื้อหน้าอกเป็นแผลหรือชำได้

ภาพที่ 2.10 คอนนอน

ที่มา: บล็อกสปีดคอตคอม (2559)

5. สุ่มหรือกรง ในกรณีที่ต้องการอนุบาลลูกไก่พื้นเมืองในระยะแรก เพื่อให้ลูกไก่พื้นเมืองมีความแข็งแรงพอที่จะวิ่งหรือเดินตามแม่ไก่พื้นเมืองนั้น ควรเตรียมสุ่มไว้ 1-2 ใบ (ภาพที่ 2.11) เพื่อใช้ขังแม่ไก่พื้นเมืองและลูกไก่พื้นเมืองใน 1-2 สัปดาห์แรก หากจะใช้กรงควรทำเป็นกรงขนาดเล็กโดยยกให้สูงจากพื้นประมาณ 20-30 เซนติเมตร (ภาพที่ 2.12)

ภาพที่ 2.11 สุ่มไก่

ที่มา: ไก่ชนทองดอทคอม. (2559)

ภาพที่ 2.12 กรงไก่

ที่มา: เชียงรายไฟฟ้าสคอตคอม (2555)